

*Ezernyi fajta népbetegség,
szapora csecsemőhalál,
árvaság, korai öregség,
elmebaj, egyke és sivár*

*bűn, öngyilkosság, lelki restség,
mely, hitetlen, csodára vár,
nem elegendő, hogy kitessék;
fől kéne szabadulni már!*

*S a hozzáértő dolgozó
nép gyülekezetében
hányi-vetni meg száz bajunk,*

*Az erőszak bűvöletében
mint bánja sor törvényhozó,
hogy mint pusztul el szép fajunk!*
(József Attila)

LEVELESLÁDA

HORVÁTHNÉ BAJAI ÉVA

LEGYEN-E „MAGYAR FAJ VILÁG- NAPJA” ?

NYÍLT LEVÉL GYURKA BÁCSINAK

Kedves Gyurka bácsi!

Először – ha egy adminisztratív hiba miatt kissé megkésve is - megköszönöm az augusztus-szeptemberi számban írt válaszodat korábbi levelemre. Bevallom, elvesztettem a fonalat a magyar anyák 1,2 átlagos termékenységi rátája és a finnugor eredet beléjük sulykolása közötti összefüggés keresése során. Már éppen indultam volna, hogy más európai nemzetek demográfiai adatait is lehívjam az internetről, de – mivel végül mégis kiolvastam előbb a Koinóniát - éppen Te siettel segítségemre. Néhány oldallal később, „Termékenységi ráta” c. cikkedben ezt írod u.i.: „...Olaszországban ez a termékenységi ráta 1,25... Európában a legmagasabb... Franciaországban – 1,9 a ráta, de ez már a bevándorolt mohamedánok sok-sok milliójának köszönhető.” Ugyanitt a jelenség alapvető okára is rátapintasz: „... a jézustalan, istentelen Európa már döntött: kiirtja magát az élők sorából”. Az öngyilkosságra készülő Európán belül minket persze elsősorban a magyar nemzet kihálásának gondolata tölt el fájdalommal. – Mit tegyünk tehát? Mondanám, hogy mi, Bokorbeli asszonyok (a magunk szerény módján) többé-kevésbé „megcselekedtük, amit megkövetelt a haza” - ezt Te is elismered cikked 2. felében. Kétségtelen ugyanakkor, hogy van még tennivaló. Azt azonban erősen kétlem, hogy a magyar faj világnapjának meghirdetése előbbre visz. Hogy miért? Mert a magyar faj fogalma közvetlenül a rossz-emlékű fajelméletben gyökeredzik. – Ez a megállapítás nem azt jelenti, hogy rasszizmussal vádoló meg kezdeményező és csatlakozó testvéreimet. De hiába hiszem el én, vagy bárki más, hogy nem vagytok rasszisták; ezzel a terminológiával mágnesként fogjátok vonzani a szélsőjobbot! Így aztán a Bokor exponálni fogja

XVI. évfolyam 1. szám

2009. január

TARTALOM:

Horváthné Bajai Éva, Legyen-e...	1511
Bulányi György, Pilisszántó	1512
Demeczky Jenő, Borozó és beszélgető...	1513
Merza József, Telihold	1514
Farkas István, Erkölcs	1517
Bulányi György, A debreceni disputa...	1517
Bulányi György, Mit tehetünk...	1519
Bulányi György, Jézus királysága	1520
Neumann Attila, Pál apostol (2.)	1521

Szerkesztőség: Bulányi György, 1052 Bp., Piarista köz 1. V./505.

Elérhetőség: bulanyi@freemail.hu, 06-1-48644-62; faragoferi@gmail.com, 06-20-9872-982

magát, és ami ennél is rosszabb; még nehezebb lesz utat találnunk a mai magyar társadalom legszegényebb, legszerencsétlenebb sorsú rétegéhez. Pedig ha ez nekünk sem sikerül, akkor valóban jaj lesz a magyarságnak néhány évtized múlva. Jaj lesz, mert törleszteni fognak azok, akik (noha legtöbbször már csak magyarul tudnak) hontalanok voltak ebben a hazában, amíg kisebbségben voltak. – Már ma is túlságosan nagy a szakadék magyarok és cigányok között, és ha még mi is csak mélyítjük, akkor várható-e közeledés, megbékélés? – Aligha.

Mostanában sokat javult Mt 10,6 és Mt 15,24 idézettsége a Koinóniában. Ezekre hivatkozva állítod, hogy csak Attila, Álmos, Árpád elveszett juhainhoz kell mennünk. De mivel – ahogy mondani szokad – nem hordod a zsebedben a lelkiismeretemet, meg kell vizsgálnom, nekem is ugyanezt üzeni-e Jézus az említett igehelyeken. Nos, az én olvasatomban Mt 10,6-tal egyenértékű Mt 28,19. (Ha Péterék is megvárták volna annak idején, hogy minden zsidó megtérjen, most nem lenne miről beszélünk.) A Mt 15,24 pedig egy olyan történet eleje, amelynek folytatása azt sugallja számomra, hogy Jézus ezúttal provokált. Szokatlanul elutasító magatartásával kihozta a kánaáni asszonyból azt a frappáns választ (Mt 15,27), amely Izraelit megsegényítő hitéről tanúskodott. – Arra jutottam tehát, hogy egyrészt élethelyzet-függő, hogy kihez kell mennünk, másrészt nehezen definiálható és ingoványos talajra vezető fogalomnak tartom az „Attila, Álmos, Árpád elveszett juhai”-t.

Bücsúzóul egy olyan, Máté által Jézus ajkára adott mondattal zárom, amelyre fénycsóvát dobtál sok-sok évvel ezelőtt, szinte belémégetve a kemény, és ennek ellenére valahogy mégis simogató szavakat: „Boldogok a békesség-szeretők, mert őket Isten fiainak hívják!” Testvéri szeretettel: Paks, 2008. november 17-én, Horváthné Bajai Éva

U.i.: Közösségemben, a „Teri-csoportban” is beszélünk a „magyar faj” napjáról. Többen jelezték, hogy nagyon nem örülnek az *ilyen címkéjű* rendezvénynek. A virtuális aláírók névsora: Csepregi Gyula, Fiers Márta, Kramm-Hampel Mária, Zsombok György

BULÁNYI GYÖRGY

PILISSZÁNTÓN

Testvéreim! Máté szövegében ez így olvasható: Jönnek majd napok, amikor abból, amit most itt látok, nem hagynak követ kövön, mind lerombolják.” „Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket! Sokan jönnek az én nevemben, s mondják: Én vagyok. És: Elérkezett az idő! – Ne kövessétek őket. „Nemzet nemzet ellen és ország ország ellen támad. De előbb kezét emelnek rátok, és üldözni fognak benneteket. Kiszolgáltatnak a zsinagógáknak és börtönbe vetnek, királyok és helytartók elé hurcolnak a nevem miatt. Azért, hogy tanúságot tegyetek. Kiszolgáltatnak benneteket szülők, testvérek, rokonok és barátok, s némelyeket meg is ölnék közületek. Nevem miatt mindenki gyűlölni fog benneteket – Hát eddig.

S e zsidó nemzeti tragédiát az a Jézus mondja előre, aki három éven keresztül meg erre tanította a Tizenkettőt: „A pogányokhoz vivő utakra ne térjete, a számariaiak városaiiba ne menjete! Forduljatek csak inkább Izrael házának elveszett juhaihoz! Menjetek és hirdesséte nekik: Közel van a mennyek országa! A betegetek gyógyítsáte meg, a halottakat támasszáte fel...

S negyven esztendő sem telik el, és mindez bekövetkezik. Kivégzik Jézust; kivégzik a Zebedeus-fia Jakabot, majd a másik Jakabot, Jézus féltestvérét. S a végén fellázadnak a rómaiak ellen is, de Jézus tanítványai nem vesznek részt a harcokban. Ők még Jeruzsálem ostroma előtt kiköltözködnek a városból, és elmennek a Jordánon túli Pella városába; mert megtanulták Jézustól, hogy aki kardot ragad, az kard által vész el. De akik nem lettek Jézus tanítványai, azok kardot ragadnak, amikor Jeruzsálemet a légiók seregei veszik körül, mert meg akarják akadályozni, hogy bekövetkezzék pusztulása. De Jézus útbaigazítása ez: akkor aki Júdeában van, fusson a hegyekbe, aki a városban, meneküljön onnan el, aki pedig vidéken, ne térjen oda vissza. Ezek a boszszú napjai lesznek, hogy beteljesedjék mind, ami meg van írva. Jaj a várandós és szoptató anyáknak azokban a napokban! Nagy lesz a gyötrelém a földön, s az ítélet haragja sújtja ezt a népet. Kard élén hullnak el, és fogságba hurcolják őket a pogány népek közé, Jeruzsálemet pogányok fogják tiporni, míg idejük be nem teljesedik.

A zsidók közel ezerkilencszáz esztendőre elvesztik hazájukat, és csak sokmillió palesztin s nem kevés millió zsidó halála árán tudják azt a múlt század közepétől, úgy-ahogy visszaszerezni. Nekünk azonban, Jézus tanítványainak; vigyáznunk, virrasztanunk és virrasztanunk kell. Nekünk, Jézus magyar tanítványainak is. Arany János mondta másfél százada; a szabadságharc

kitörése előtt: Ha minket is elfúj az idők zivatarja, nem lesz az Istennek soha több magyarja. Vörösmarty, a Szózat költője, így számol be erről: *A vész kitört... És folyton-folyvást ordított a vész, / Mint egy veszetté bősült szörnyeteg. Amerre járt, irtóztató nyomában / Szétszaggatott népeknek átkai Sóhajtának fel csonthalmok közül; / És a nyomor gyámoltalan fejét Elhamvadt városokra fekteti. / Most tél van és csend és hó és halál, A föld megöszült; Nem hajszálanként, mint a boldog ember, / Egyszerre öszült az meg mint az isten, Ki megteremtívén a világot, embert, / E félig istent, félig állatot, Elborzadt a zordon mű felett / És bánatában ösz lett és öreg...*

A vérszék végeredménye: százezernél több halott. Görgey leteszi a fegyvert Paskijevics kétszázézeres serege előtt Világosnál; Batthányi és az aradi tizenhárom halála, Petőfié Segesváron, és még nagyon sokaké. Költeményünk szerzőjének, Vörösmartyanak elméje elborul, Arany s Tompa búskomor lesz, Széchenyi, a legnagyobb magyar pedig öngyilkos. Deák még idejében hazamegy Kehidára, Kossuth apánk meg számkivetésre Torinóba. A végeredményhez még hozzátartozik a rengeteg hadi özvegy és hadi árva. S az is, hogy Kufstein s a többi börtönök benépesülnek rabokkal és hogy elkövetkezik húsz évre az önkényuralom. Közel két évtizedes. Ferenc József vesztes csatái (Solferino, Königgrätz) után 1867-ben létrejön a kiegyezés.

Drágán vagy olcsón úsztuk meg? Mi csak folytattuk Jézus után a Jézus előtti: *Akik előttem jöttek, mind tolvajok és rablók.* A jézusutáni harcok nem különböznek semmit a jézuselőttiektől; legfeljebb annyit, hogy egyre kegyetlenebbek lesznek. De azért a negyvennyolcat is nagyon drágán úsztuk meg.

Még nagyobb árat fizetünk hamarosan. Szarajevóban eldördül egy lövés; s bár Tisza István megtesz minden lehetségest a háború ellen, az agg uralkodó mindent meggondolva és mindent megfontolva – 47 békeév után – hadat üzen Szerbiának, és kitör az első világháború. Négy keserves év után már milliókra rúg a halottak, hadi özvegyek és hadi árvák száma. S mindezt keresztények csinálják? Igen. Az ütközetek előtt az őrmester rumot osztogat, a különböző keresztény vallások tábori lelkeszei pedig Jézus testét és véréit. Maradt a történelem továbbra is – jézuselőtti. Harsányi Kálmán jézusi versét ismeritek-e? Címe: A BALKÁNT JÁRTUK... Idézek belőle: *Mert így vagyunk mind, ezrek, milliók, Éretlen, törpe, játék-katonák, Hisszük, hogy van rabolni s ölni jog, S hogy becsülettel vagyunk banditák.*

Végeredmény számunkra, magyaroknak: Trianon... A győztesek elcsatolják tőlünk hazánk kétharmadát, s magyar népünk egyharmadát. Ekkora igazságtalanságot elviselnünk nem lehet; és 20 év után bekényszerít maga mellé az örült tizedes a másik világháborúba, mely már nem négy, hanem hat évig tart, s a meggyilkoltak, az özvegyen s árván maradtak száma messze meghaladja a korábbi, a „kisháború” áldozatait. A befejezés érdekében még ledobjuk az atombombát is.

Végeredmény – ismét számunkra, magyaroknak: bár egyetlen Hitlertől megszállt ország területén sem maradt életben annyi zsidó, mint nálunk, mi vagyunk a bűnös nemzet. Miként az első világháború után is, rajtunk rúgnak a legnagyobbat megszállóink.

Tíz év után, '56-ban fellázadunk. Világtapsot kaphatunk, de a megnyílt határon kivándorol a tíz napos forradalom után kétszázézer magyar fiatal, mely vércsapolás negyvenszeresen meghaladja a vörös-, a fehér-, a Rákosi-, a Kádárterror áldozatainak együttes létszámát. Java részük elveszett nemzetünk számára – alighanem örökre.

'89 után, amikor a szovjet sereg kivonul hazánkból, végre – ezer évnél is hosszabb idő után – megszűnik, (a Bokor érdeméből is?) polgári kötelező feladatnak lenni az embergyilkolás. Csak az önként jelentkezők jól fizetett szakmája lesz az.

Helyette ránk szakad az, ami minden gyilkolásnál nagyobb veszedelem – a nemzeti öngyilkosság. 2001-ben a 8 éveseknek már egyharmada problematikus, és 2020-ra már a felénél is több lesz a számuk. Prognosztizálhatunk: a század végére hal meg az utolsó magyarul beszélő ember, miként meghalt a dalmát, s annyi finn-ugorul beszélt nép: a lív s a vót? Mert a magyar nők jelenlegi szaporodási rátája 1,2, s ez a biztos nemzet-halált jelenti.

Testvéreim Jézus Krisztusban! Hazánkban az Isten megáldott valakit mind a két kezével. Azért áldotta meg, mert ők még tudják az istenadta élet alaptörvényét: a kapott életet tovább kell adni. S a magyar ezt már elfelejtette? Nem. Sokkal rosszabbat tesz. Ezt a törvényt semmibe veszi, s ezért halálra való, nem kár érte – írta Ady Endre.

De én szembeszállok vele, és sírva kiáltom: Nem igaz. Kár érte, mert ha minket is elfúj az Isten törvényének ez a lábbal tiprása, akkor nem lesz Istennek soha több magyarja. S Neki is hiányozni fogunk, mert ő teremtett meg minket. Én nem adom fel. Én akarom, hogy ne hiányozzunk Neki. Vannak példáink. Visnyeszéplakon, az élő faluban, 2 fölött van a termékenységi ráta. A Bokor első két nemzedékében pedig 3,2 a nők termékenységi rátája. És ott él a negyedik nemzedékünkben hősnőm, a nyolc éves Bori, aki, amikor várják ötödik testvérük megszületését, azt mondja, hogy mindegy, hogy fiú lesz-e az vagy lány, mert nekik úgyis nyolc testvére van szükségük, s neki, Borinak is nyolc gyermeke lesz: négy lány és négy fiú. A lányai nevét már tudja is, és el is sorolja őket.

Testvéreim, Ti feladjátok? Arany azt mondta Széchenyiről, hogy mikor ez magát nem tudta szeretni, ő meg szerette pusztuló fáját. Vigyázzunk és virrasszunk nagybeteg nemzetünk ágyánál! S hajoljon össze itt is és ott is négy-öt magyar, hogy megtanácskozzuk, hogy mit kell tennünk, hogy bele ne pusztuljunk e halálos kórba! Isten segíteni fog, ha virrasztunk. Én is Veletek akarok virrasztani, hogy megmentsük a haláltól nagybeteg nemzetünket. Amen

DEMECZKY JENŐ

BOROZÓ ÉS BESZÉLGETŐ BARÁTOM - PIROS EMLÉKEZETE

Elfogult vagyok György Péterrel szemben, mert ennek a magyar közüggé nyilvánosult apa-fiú vitának én a másik oldalát ismertem közlőül.

György Péterrel a Bibó István Szakkollégiumban találkoztam először az iraki háború idején, amikor előadást tartott arról, hogy a tömegtájékoztató eszközök módszereivel miként lehet a szembenálló feleket előnyös vagy kevésbé előnyös módon bemutatni, milyen szöveg- és képkalkulációs eljárásokkal lehet a kívánt irányban befolyásolni az olvasókat – anélkül, hogy erről tudomást vennének. Értelmes, művelt, széles látókörű embernek láttam, aki kimagasló szinten ismeri ezt a szakmát.

György Lajost huszonöt éve ismertem, az elmúlt tizenöt évben nagyjából negyedévente találkoztam vele. Amikor szóba hozta, enyhe zavarral hátrítottam el, hogy

állást foglaljak kettejük egyre élesedő eszmei vitájában, úgy gondoltam, ez nem tartozik rám. Olvasónaplóiban Piros többször is utalt erre az ellentétre, úgy gondolta, hogy Péter fia a magyar értelmiség azon rétegéhez tartozik, amely a legkézségesebben szolgálja ki a nemzetekfeletti tőkés társaságok érdekeit - a hazai érdekekkel szemben. Kettejük ellentétének ez volt az alapvető kérdése: kik vagyunk mi? Magyarok, zsidók, magyar zsidók, zsidó magyarok? Hová tartozunk, kinek az érdekeit akarjuk képviselni – mások érdekeivel szemben, vagy legalább is elsősorban?

Lajos az úgynevezett szocializmus közömbösségének és hosszú távú fennmaradásának tudatában nem foglalkozott ezzel a kérdéssel, családon belül sem. A rendszerváltozás utáni helyzetben pedig már új, zöld világlátása alapján hitte, hogy nem kell sem származásával, sem politikai rokon- és ellenszenvekkel foglalkoznia. Ám a magyar valóság kibillentette ebből a hitéből: meg kellett tapasztalnia, hogy éppen azok a politikai erők váltak a világgymarmatosítás legfőbb kiszolgálóivá, amelyekről baloldali vagy liberális eszmei elkötelezettségük miatt indokoltan várta, hogy a legerőteljesebben lépjenek föl a kizsákmányolt és kifosztott hazai proletárok érdekében.

Lajos ekkor egészítette ki elvi álláspontját: nemcsak a földi élet megmaradása, hanem a világgymarmatosítás közvetlen és elsődleges áldozata, a megaláztatott és megszorítottak érdekében is tenni akart valamit. Ebben pedig olyanokkal tudott csak összefogni, akik a hazai érdekek képviseletének gondolatával egyáltalán szóba álltak. Hogy kikkel tudott ez ügyben barátkozni, és kikkel nem, az a baloldalinak és liberálisnak mondott magyar értelmiségiek és politikusokon is múlt.

Pirosban lenyűgöző volt, hogy mindenben és mindenkiben észrevette a jót, ha csak egy parányi is volt benne, mellé állt, terjesztette, támogatta, mindenkinek elmondta: lásd te is, hogy milyen jó az, amit a másik gondol vagy tesz. Sokszor értetlenül néztem rá, ugyan már, mi jót lehetne várni ettől vagy attól. Lajos összekötötte azokat, akik jót tettek. Nem érdekelt, hogy sok más is gondolnak, tesznek, nem érdekelt, hogy utálják egymást, arra figyelt, ami összekötötte, és nem arra, ami elválasztotta őket. Ezzel sokszor megbotránkozott a barátait is. Beszélgetéseink során elmondtam neki is, hogy a magyar érdekek képviseletével egyetértek, az utcai masírozásokkal nem. Mindig ugyanaz volt a válasza: a jót vedd észre bennük.

Megértem György Péter lázadásának érzelmi telítettségét, a 17 éves kamaszfiút az apjával szemben, aki nem jól készítette fel őt az életre, mert nem világosította föl a származásáról, az ezzel járó előnyökről és hátrányokról. Érthető ez az érzelmi hőfok – 17 évesen. De túl az ötvenen? És vajon igazságos-e rövidlátással vádolni Lajost azért, mert úgy gondolta, hogy a világ, amelyben él, és amelynek körülményeihez alkalmazkodott, jóval tovább fog tartani az ő életénél? Ki merte volna azt jósolni – akár a nyolcvanas évek közepén is -, hogy az orosz hadsereg nem marad itt százötven évig?

György Péter írásának másik kínos pontja: csak azon az alapon tudja megmagyarázni édesapja közömbösségét zsidó származása iránt, hogy eltévedt. S ez a jobbik eset, mert ha nem tévedt volna el, akkor emiatt bűnös lenne. Idézem: *“Tudom, hogy mindez nem mentség. Ám apám nem volt bűnös, még csak nem is tévedett. Egyszerűen eltévedt, s nem lelt más kiutat, mint hogy azokba vesse bizalmát, akiktől tarthatott volna. Mindezt igen leverő volt látni. Lám, a metsző észnek, a logikának, mindazon képességek ellenére, amelyek apámnak megadattak, mégis eltévedt.”*

Sajátos világlátásra vall, ha valaki olyan módon osztályozza a tőle különböző állásponton lévőköt, hogy azok vagy bűnösök vagy eltévedtek. Ismét a lázadó kamasz jut eszembe, a fiatalok kíméletlensége, amellyel kristálytisztán és kérlelhetetlenül megítélik az emberi gyengeségek iránt náluk jóval megértőbb szüleiket. Húsz éves kor alatt ez elmegy – de túl az ötvenen?

György Péter írásának van egy még szomorúbb üzenete: az európai társadalomfejlődés értelmének megkérdőjelezése, az emberi egyenjogúság kivívott eredményeinek visszavétele. Írásával ugyanis elvitatja Lajosnak azt a jogát, hogy szellemi lényként új azonosságot válasszon magának. György Lajos a háború után, talán egészen a hetvenes évek végéig nem akart mást, csak normális emberi életet, amelyben lehet dolgozni, gyerekeket nevelni, olvasni, művelődni, barátkozni. A nyolcvanas években már egészen biztos, hogy másként látta a világot és benne önmagát, ezt személyesen is tanúsíthatom. Egyetlen értékmérője volt, ki melyik oldalon áll: az életet, Gaia fennmaradását szolgálja, vagy sem. Élete utolsó tíz évében ehhez választott még egy szellemi irányultságot, a magyar kultúráét. Szellemi értelemben tehát valóban nemzetet váltott, magyarrá lett.

Úgy látom, ez az, amit György Péter nem tud elfogadni, inkább megkérdőjelezi a reneszánsz, a felvilágosodás, a társadalmi egyenjogúság kivívásának megannyi küzdelmét és eredményét. Mert ha végső soron csak a származás számít, ha az ember nem fordíthat hátat genetikai örökségének, ha nem választhat önmaga számára új azonosságtudatot, ha nem léphet ki a születése által meghatározott társadalmi körökből, akkor visszatérünk a kora-középkori rendi társadalomhoz, amelyben a megszülető gyermek bölcsője megszabja életútját; akkor mégsem szabadulhatunk genetikai és társadalmi örökségünk szorításából, pedig a liberalizmus legjobbjai mindig is erről álmodtak.

Szomorú következtetés egy magát liberálisnak valló értelmiségi számára, még ha nem is fogalmazza meg gondolatmenetének ezt a szükségszerű folyományát. Amúgy persze nem korszerűtlen, a jelenlegi világtrend összeomlását követő zűrzavarban minden valószínűség szerint a törzsi társadalmak szintjén folytatódik az emberi élet (ha folytatódik), s a törzsi erkölcs szigorúan ez: aki hozzánk tartozik, az mindenestül a miénk, vagy igazodik, vagy kiközösítjük, ami a kivégzés kíméletesebb formája.

Lehet, hogy György Péter megsejtett valamit a most készülő szép új világból?

MERZA JÓZSEF

TELIHOLD

Azért, mert tél van, tél van, kis szívem,
Azért, mert tél van, nem lehetsz hitetlen.
Azért, mert tél van, tél van, kis szívem,
Azért, mert tél van, szebb a lehetetlen.

Szalad a vonat északkelet felé. Az ablakon benéz a gödöllői dombság, majd a Mátra és a Bükk vonulata. Jól ismert tájak, sokszor bejárt csúcsok, völgyek, gerincek. Ahová én megyek, az nincs magasan, az alul van. Ganz unten – egészen lenn, legalul – mondaná Wallraff, aki pár évre török vendégmunkássá lett, hogy lássa, mit jelent a szegénységgel párosult kiközösítés. Amerre én megyek, arra nincs élményfürdő, wellness és jacuzzi, a munkahely is kevés, a munkabér alacsony, azt is gyakorta nehezen fizeti ki a munkáltató. Napról-napra élő

szegény emberek és a segélypénzeket megszerző szerezések vagy szélhámosok világa. Utcán ácsorgó munkaképes férfiak, ellopott termésüket sirató özvegyasszonyok tája. Erre nincs romantika, aki még itt van, az is elpályázik innen – mondta jó pár évvel ezelőtt egy helybeli asszony.

Péter a templom mellett vár. Tudja, hogy jönni fogok és úgy helyezkedik, hogy meglásson, hiszen jó időben három úton is beérkezhetek a településre. Ő a válás után hajléktalanná váló férfiak típusa, ennek a létnek minden járulékaival és nincstelenségével. Azok egyike, akik mégsem hagyják magukat, talpalatnyi viskójukban is a lehetséges rendben és tisztaságban élnek. Akiknek azért kell a látogató, hogy 2-3 hetenkint valaki szóljon hozzájuk, emberszámba vegye őket, beszélgessen velük. Ez a világnak az az arca, ahol – Pilinszky szerint – nem problémák, hanem tragédiák vannak és irgalomra van szükség.

Az ősz már megérkezett. A város zaja után jótékony csend vesz körül. Csendes szél zörgeti a nyárfa leveleit, időnkint egy-egy alma vagy kései körte esik tompa puffanással a földre. Az égen fátyolfelhők mögül melegít a Nap, elcsitultak a madárhangok. A bíborvörös repkénytel befutott füzéri várhegyen fehérlelenek az egykor a koronának is otthont adó vár fehér falai, égnek a mezők a Bükk déli rétein és lila kikerics borítja a fenyők által övezett réteket.

Zörögnek a riasztó csörgők a balatonfelvidék szőlőiben, időnkint egy-egy durranástól riadnak fel a termést dézsmáló seregélyek. Innen a völgyből messzire visz a képzelet, tintakéknek látom a homályos eget is. "Vége a szezonnak, uram" – mondta a tördemici menedékház-munkásőr üdülturistaház – mikor mi – gondnoka, a Bujdosók lépcsője alján. "Nem jönnek már az emberek, a jövő héten bezárok." "Balcsi-jelenség" – mondom Áginak, a még eljövő szép napokra gondolva. Dehát az idő nem áll meg és egy napos délután végén szürke köd kapaszkodik majd fel Újlak felől a dombtetőre. Idő multával elhal a Ménes-völgyöt beharsogó szarvasbikák bőgése, süket, sötét csendbe süllyed a világ. Volt rügyfakadás, virágzás, terméshozás. Vége. A természet befejezi évi munkát. Feltámadás? Jó kérdés.

Akkor szoktuk ezt mondani, ha nem tudjuk a választ. Mit tudunk? Azt tudjuk, hogy a hideg és fagy elmúltával a természet megújul és újból virágba borul a világ. Azt pedig hisszük, hogy a mi életünk tele után új élet kezdődik. És nem is olyan, mint előtte volt, hanem valami más. Erről szólnak a vallások ígéretei. A csodáról, a még elképzelhetetlenről.

Azért, mert tél jön, tél jön, kis szívem,
Azért, mert tél jön, nem lehetsz hitetlen.
Azért, mert tél jön, tél jön, kis szívem,
Azért, mert tél jön, szebb a lehetetlen. Hite-

gessünk, vagy beszéljünk halkán? A tisztviselőlepi plébános negyven ezelőtt felbonthatatlannak állított, négygyerekes házasságot bontott, csak nem így mondta. Ha a dogmák alól ki akarunk bújni, akkor elég szövevényes formulát kell találnunk, hogy igazoljuk magunkat. Meg fogjuk találni, higgyétek el. Egzegéták mondják, hogy Jézus nem alapított egyházat, az illető szövegrész – legjobb esetben – jó szándékú betoldás. Tanítórendi szerzetes tévedésnek ítéli Jézus helyettesítő életáldozatát. A jezsuita rend tagja nem hisz a feltámadásban. Pedig milyen szép ez az egész, az augusztusi körmenet, amelyben lovagrendek színpompás köpenyei övezik alapító királyunk aranyházbá helyezett öklét.

Mi van veled, kis szívem?

Minden kudarc, a történelem minden példázata, az ember tragédiájának keserű ismétlődése ellenére újra és

újra hinni akarunk a boldog földi világban és nem hiszünk a Máté-evangélium záróképének. Ezelőtt húsz évvel a Fukuyama-hívők világbékéről medíthattak, függetlenül attól, hogy a soha többé világháború utáni, nagyjából húsz évben, nagyjából 146 háború zajlott. Sokan reménykedtünk abban, hogy az ember jogai megvalósulnak a Földön és a gonosz gondolatokat elsepri az emberiség. 89-ben arról terveztem elmélkedni, hogy ha valaki elég fiatalon áll egy eszme mellé, akkor megérheti álmait teljesüléséig. Nem gondolkodtam körültekintően. A Galilei-ügy 360 év múlva záródott le, a felvilágosodás eszméiből az egyenlőség biztosan nem valósult meg, a Kommunista Kiáltvány sem vezetett a munkásság felszabadítására. Észre kellett vennem, hogy a lelkiismereti tiltakozás elismerése egy politikai fordulat eredménye, amely bármikor visszafordulhat, ha romlik a helyzet, hiszen nincs széles társadalmi megalapozottsága. A kezdet már itt is van, minden hadkötelest ki kell képezni és nem látom, melyik pártnak lenne kedve ezt a témát támogatni.

Ha nem lennének az Unióban, visszaállítanánk a halálbüntetést is, mert végre már rendnek kellene lenni. Ez nem magyar különlegesség, féltő, hogy a rend nevében egymás után születnek máshol is kemény törvények a társadalom védelmére. Az állam meghozza, az egyházak pedig támogatják. Tartsak továbbá névsorolvasást azokról, akik – hosszú évek után – nem látják eszményeik megvalósulását?

Mondok egy régi nevet. Volosin Ágoston apám osztályfőnöke volt száz évvel ezelőtt az ungvári gimnáziumban. Rajta van a tablóképen. Apámtól annyit örököltem, hogy Volosin szláv nacionalista volt a ferencjózsefi világban. Trianon kibontakozást hozott számára, később, rövid időre, Kárpát-Ukrajna elnöke is volt. A második világháború után azonban letartóztatták, húsz évre ítélték. Hetényi Varga még nem tudta biztosan hol, én azonban a véletlennek, a Google-nak és eme elmélkedés megírási szándékának eredményeként pár napja tudom, hogy a Nagy Katalin idejében épített, hírhedt Butyrka börtönben halt meg 1945-ben. Ha ilyen emberek sokaságára gondolok, igen szégyellem mindenféle panaszaimat. De hát nekünk is megvannak a magunk idősebb csalódásaink, még ha túl is tudjuk élni azokat. Sánta elhallgatott, Sütő divatjától túl, Juhász Ferenc kesereg, a filozofikus alkatok kivonulnak a politikából. Hazánk – néhány megalomániás ember miatt – képtelen lábra állni, évtizedeket pazarol el világi boldogulásából. A történelmi egyházak visszafelé menetelnek a történelemben. Állam és egyház lépten-nyomon kifejezi összefonódási szándékát. Ez év április hetedikén dörgő egyházi taps fogadott egy ilyen tartalmú politikai szándékot.

“Rosszul teszed a dolgod, Jóska” – mondta Alpár – “én egy nagy párthoz csatlakoztam, aminek reménye van a sikerre”. Hallgattam és arra gondoltam, hogy én meg egy nagy egyházban élek, amely képes a megújulásra. Alpár a háború előtt, nyugati értelmiségiként lett kommunista, a franciák szépen koncentrációs táborba is zárták, aztán felszabadultán hazajött, hogy felépítse a szocializmust. Hamarosan tudomásul kellett vennie, hogy egyelőre Recsken van a helye és nem az építők soraiban. Nem egyedi sors. Később azt hihette, hogy megreformálják a létező szocializmust és minden jóra fordul. A rendszer azonban – tíz évvel a beszélgetésünk után – összeomlott. Egyedül is maradván, utána mérgezte magát élete társának. “Azért vigyázzon vele”

– mondta Bandi, az egykori fogolytárs. Így volt, de mivel nyíltisakos politikát folytattunk, nem féltünk, pimaszságra pedig sohasem vetemedtünk.

Igen, én egy nagy egyház tagja voltam, amelyért boldogságokat is elkövettem. “Hogy lehetett ilyen ostobaságot csinálni” – dühöngött később kolléganóm. “Azt hittem, megbolondulok, mindenki hozzám jött, hiszen nekem tudni kellett volna valamit és nem tudtam semmit. Hiszen az volt a szép, hogy tiszták voltunk. Nem gondoltam volna, hogy ilyen b” – és elharapta a szót. “Bigott” – segítettem ki. Egykor gazdag, úri családból származott, angolkisasszonyokhoz járt, három férje volt, többel nem próbálkozott. A szamáriai típusokkal lehet beszélgetni. Nagy egyház tagja voltam, s bármilyen különösnek tűnik, diákkorom óta ennek a társaságnak a becsületéért vállaltam sok kellemetlenséget. Védtem – hm – nem az Istent, hanem az Egyház becsületét. Szerencsére, a jótékony idő lehetővé tette, hogy felismerjem, kinek a becsületéért kell inkább strapálni magamat. Beszédemben kevesebb helyet kapott a keserűség, a sikertelenség újbóli és újbóli emlegetése, mivel – körbenézve – elég sok, általam nagyra becsült sikertelen embert láttam. Hívőt és hitetlent egyaránt. Minthogy nem itt húzódik a határ, hanem ott, ahol a sikertelen ember eldönti, hogy hűséges marad-e a meggyőződéséhez és nem átkoz sem Istent, sem embert, hanem tovább keresi – remélve vagy nem remélve, csak a saját becsületéért – az igazságot.

Azért, mert tél van, tél van, kis szívem,

Azért, mert tél van, nem lehetsz hitetlen.

Azért, mert tél van, tél van, kis

Azért, mert tél van, szebb a lehetetlen.

Minden kitartásunk mellett azért kiszakadhat belőlünk a rémület kiáltása: “Miért hagytál el engem?” Varga Imre szobrász válasza egyszerű: Azért, mert nincs ki válaszoljon. “Egész civilizációnk alapjául egy önáltató nagy hazugság szolgál – ez a kultúránknak is az alapja – ez pedig az, hogy a halál után is van élet.” Le mertem írni ezt a mondatot, mert akár van bizonyíték, akár nincs, én a jézusi etikára vagyok megszerkesztve, e tekintetben nincs változás. Feltéve és megengedve, hogy újból eljönne Jézus és valahogy az is megtörténne, hogy megérné a hetvenedik esztendő, nem tudom milyen istenkép jegyében tartaná időskori beszédeit. Le mertem írni, mert nem ahhoz kell bátorság, hogy ilyesmit leírjon az ember, hanem ahhoz, hogy ezután tudatosan folytassa tovább azt, amit addig jónak

Szebb a lehetetlen? Feljött a Hold, a templom tornyától jobbra látom talányos, kifürkészhetetlen arcát. Telihold van. Hazagondolok és felhívom Katit és megkérdem látja-e ő is a tiszta égen fénylő égitestet. Látja, hiszen a lakások tájolása egyforma. Igen, kapcsolat létesül a világűrön át. Én pedig visszaforgatom az időt, hiszen régóta ismerem ezt a helyzetet. Hogyan is van? “Üzenj te is nekem, a csillagos égen, hogy visszajössz majd győztesen.” “Honnan, asszonyom?” “Valahonnan, Oroszországból.” “És mit csinál ott a férje?” “Harcol a hazáért.” “Megtámadtak minket az oroszok?” “Nem, mi üzentünk hadat nekik.” “Óh!” Nekem ez nem tankönyvi kérdés, vagy irodalmi elbeszélés. Három sógorom járt az orosz fronton. Béla megsebesült, a kassai hadikórházban ápolták. Laci 3 évet húzott le hadifogolyként Szibériában. Tamás volt a legszerencsésebb, ő az utolsó nap menekült ki a Don-kanyarbeli harapófogóból. Családja sokáig őrizte saját rajzaival készített levelezőlapjait, vagy a Rata szárnyának vásznára írt sorait. Elmentek az orosz frontra, mert nagyobb Magyarországot reméltek. Azt sejtették, hogy Nagy-Magyarország már nem lesz többé, de elhitték azt, hogy egy egész világ ellen győzni lehet. Jézusnak praktikusabb véleménye volt a háborúk

indításáról, de a Jézus előtti kínai bölcsek is mást tanácsoltak volna. Tele vagyunk vesztett háborúkkal és mintha sorozatban felejtkeznénk meg a múlt tapasztalatairól. Időnkint – például 1989-ben – egy rövid időre elfog minket a békevágy, hogy legalább szomszédainkkal legyünk jóban, aztán visszajönnek a régi minták, a magyar szupremációról szóló vágyak, mások lebecsülése, az ősi föld, a történelem homályába vesző eredet és nem vagyunk képesek a valóságos helyzet alapján beszélgetni mai, közös gondjainkról. Kik érthetnék meg jobban egymást, mint mi, akik egymás mellett éltük át a történelem számos korszakát. Masaryk nevére az átlag magyarnak csak beidegzett klisék jutnak az eszébe és nem az, hogy társadalomkutatóként őt is ugyanúgy foglalkoztatta a csehországi öngyilkosságok mérete és okai, mint nálunk Kézdi Balázst, hogy egy mai, gyakorlati szakembert említsek. Prága és Budapest csak az elfogultak vagy tudatlanok számára esik messze egymástól. Hinni lehet abban, hogy minden ember egyenlő? Cseh barátom és én nagyon hittük. Leveleink tanúsítják. Mi van ma, ezen a tájon? Tél? Azért, mert tél jön, nem lehetsz hitetlen. A természet nem tudunk úrrá lenni, ősz után eljön a tél, hacsak nem forgatjuk el a Föld tengelyét. Magunkon úrrá lehetnénk, ha akarnánk. Vagy remény sincs a gondolkodás megváltoztatására? Önmagunk ebbéli sorsa kezünkben látszik lenni. Vagy mégsem? Mert az lehetetlen? Mi erről a véleményed, kis szívem? Szébb a lehetetlen. Haladtunk-e valamire? Irodalom és filozófusok emlékeznek meg a Faust megjelenésének kétszázadik évfordulójáról. Arról, hogy létrejött a fausti ember fogalma, aki hisz a szüntelen haladásban, a tudomány korlátlan lehetőségeiben. Ehhez hozzákapcsolják Dante alakját, aki színjátékában az egész emberiség nevében vándorol a túlvilág birodalmában, hogy megtudja a megváltás titkát. Ott van a mi Madáchunk is, aki következetesen fürkészi az emberiség egészének tragédiákkal szegélyezett útját. Van-e a történelem egészének célja, értelme, iránya? Igaza van-e Teilhard de Chardin-nek, amikor a világ közeledéséről beszél az Ómega pont felé? Goethe még vállalkozott a feladatra, Madách egy huszárvágással teremtett optimista véget művének. Ma is érezzük, hogy látni kellene a jövőt, de nem látunk túl jelenlegi horizontunkon. Ma nem lehet világkölteményt írni – mondja egy esztéta – csak abban lehet bízni, hogy "a föld megszüli újra, mit öröktől fogva szül". Mit is szül öröktől fogva? – kérdezhajtuk. Erőszakot és rablást és új embereket ezek elviseelésére?

Nem lehetsz hitetlen?

Megöszültél, mert meghaltak az eszmék, vagy csak mondják őket és semmi se lesz belőlük? Már tudod, hogy a vén kacér Föld majd új ruhában csábítja el boldogtalan fiait, hogy fél évszázad vagy több után, reményvesztetten szakadjon meg valakik szíve? Jézus meghirdette Isten Országát és eljött – az Egyház. Közben pedig kiszakadt belőle legszebb emberségének fájó kiáltása. Bulányi meghirdette Isten Országát, a kontraszt társadalmat és létrejött – a Bokor. A részletektől eltekintek. Orbán is meghirdeti a magyar földi országon felüli Isten Országát. Borzadva gondolok rá. Emberek csinálnak minden meghirdetett Országot, annyit tudunk nyújtani, amennyit eddig. Mit érdemes csinálni, hogy meg ne bolondoljunk?

Fékezten habzó kereszténységet. Életigéket fontolgató mozgalmat, karitatív vállalkozásokat, vallásos termelőszövetkezeteket, környezetvédő csoportokat, vál-

tozatos elnevezésű lelkeségi irányzatokat, tanítórendeket, szemlélődő társaságokat, társadalmi és politikai problémákra érzékeny alapításokat. Nyüzsgő hangyabolyokat, amelyekben ezernyi munkás igyekszik végezni napi teendőit. De ki mondja meg mi van a bolyon túl? A Szent Egyedről elnevezett közösség tagjainak nincsenek kínzó problémái. Lám a magyar bíboros is megünnepli születésnapjukat. Ez nagyon jó érzés lehet. De mégis, mi lehet a Bokor levegőjében, ha a velünk kapcsolatot építő Andrea, Theresa vagy Saverio végülis lemondtak rólunk, eszményeinkről a Hivatal kedvéért? És hány másik látszólagos szövetséges is eltávolodott tőlünk. A Bokorról beszélve és a részleteket mellőzve, úgy látszik, van bennünk valami, ami nem fékezett, amit nem tudunk levetkőzni, még ha igyekszünk is óvakodni a szélsőségektől, már csak azért is mert mi is élni – és lehetőleg nem halni – szeretnénk. De tudni kell, hogy az Egyházban, bizony, csak olyan törekvéseknek van sikere, amelyek nem veszélyeztetik a jelenlegi alapozás egyetlen követ sem, mert féltő, hogy egynek a kivétele is összeomláshoz vezetne.

Mi a teendő? Világkölteményt írni, világfilozófiát fogalmazni? Ma már túl gyorsan avulnak el az elméletek. A Jézus előtti és Jézus utáni történelem ugyanúgy fest. Clio előre gyártott úrlapokra jegyzi fel a történeteket, csupán a név és születési idő rovatba kell mást és mást írnia. Reménytelenül gonosz a történelem? Nem, mi vagyunk azok, akik csináljuk. Mi csináljuk – félreértések és misztifikációk elkerülésére mondom. Nem vagyunk megváltva hát? Jó kérdés.

Vágjam ki a magas cét? Hallgassam az Úr dörgő hangjának biztatását, forduljak segítségért Beatricéhez vagy az üdvözült Margithoz? Keressem meg, ki tud kifinomult, transzcendens gnóvizst közölni, hogy belekapaszkodhassam? Sokkal kevesebbre tudok csak biztonságosan vállalkozni. Csak azt tudom ígérni, hogy a jót igyekszem tenni. Nem tudom, hogy miként forognak az ég kristálygömbjei, s mivel nem tudom, nem teszek úgy, mintha tudnám, nem is beszélek róluk. Arra a kevésre tudok még ígéretet tenni, hogy a jó felé igyekezetemben időről-időre beszámolok életem egy darabjáról, egyként felelve meg Kosáry Domokos és Molnár András biztatásának. Az első – pár évvel halála előtt – emlékirat írását, a második – több mint ötven éve – emlékezősek olvasását javasolta mindenkinek illetve nekem. Nem marad utánam filozófiai traktátus, tudományos elmélet, nagyszabású összegezés, csupán néhány talányos, néha alig érthető történet fákról, időjárásról, égitestekről. Persze, ezek is a Teremtő teremtményei. Nem bánom, hogy így lett. Nincs bennem sem vád, sem szomorúság.

Istenem, hányadszor van már éjféli. Az ablakon újra és most is benéz a Hold. A világ ugyanolyan rejtelmes, mint az ő arca.

Azért, mert tél van, tél van, kis szív

Azért, mert tél van, mért lennél hitetlen?

Azért, mert tél van, tél van, kis szívem,

Azért, mert tél van, be szép a lehetetlen.

Nagyon szép a lehetetlen.

FARKAS ISTVÁN

ERKÖLCS

A Világvallások Parlamentjének Nyilatkozata elfogadta a nagy vallások közös erkölcsi üzenetét ezeknek a kijelentéseknek az alapján:

Konfuciusz (-i.e. 551-489): Amit nem kívánsz magadnak, azt ne tedd másnak se. (Beszélgetések, 15, 23)

Hillel (i.e. 60 – i.u. 10): Ne tedd mással, amit nem akarsz, hogy veled tegyenek. (Sabbat 31a)

Jézus: Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük. (Mt 7, 12, Lk 6,31)

Islám: Senki sem igaz hívő közületek, amíg nem kívánja testvére számára ugyanazt, amit magának kíván. (an-Nawawri 40 Hadit 13)

Dzsainizmus: Úgy bánjon az ember a világ minden teremtményével, ahogy szeretné, hogy vele bánjanak (Sutrakritanga 1.11.33)

Buddhizmus: Ami se nem kellemes, se nem örvendetes számomra, hogy okozhatnám azt valaki másnak. (Samyuta Nikaja V.353.35-354.2)

Hinduizmus: Nem volna szabad úgy viselkednünk másokkal szemben, ahogy az nekünk kellemetlen volna. Ez az erkölcs lényege. (Mahabharata XIII.114.8) (Forrás: Szász Ilma, Az örökéletnek beszéde 439-440. oldal Paradigma könyvek 1999.)

Igen, ez az erkölcs lényege és bárcsak eszerint élne minden ember. Azt hiszem nagyon jól tudjuk, hogy erről szó sincs. Amikor tegnap megkérdeztem, mi lehet az oka annak, hogy nem az elefántot választjuk, hanem az egeret, azt válaszoltad, hogy a szabad akarat. Minden egészséges józan ember a jobbat választja bármiről is legyen szó. Talán éppen nem a szabad akarat, vagyis pont a szabad akarat hiánya teszi azt, hogy képtelenek vagyunk meglátni a jobbat. Ennek oka pedig csak az alvás, a hipnotikus alvás, amikor azt hiszem ébren vagyok, pedig mélyen alszom és azt álmodom, hogy az egér elefánt. Mélyen alszom az évezredek erkölcsi és társadalmi szabályrendszer mélyén. Semmiféle bünbánat, lelkiismeret-furdalás nem szünteti meg ezt az alvást, mert az egész világ alszik. Mélyen az erkölcsi színvonal alatt alszik. Aki az erkölcsöt érti, vagyis aszerint él, az olyannyira kilóg az alvók táborából, hogy akár már fel is ébredhetne. Ehhez viszont legalább egyszer egy pillanatra fel kellene ébrednie, hogy megtapasztalja milyen is ébren lenni. Akkor már minden erejével ezért az állapotért fog küzdeni.

És itt kezdődik az a tábor, amit minden vallás tartalmaz és minden vallás a világon üldöz. Ez a misztikusok és a gnosztikusok tábora. A misztikusoké, akik már átérték ezt a felébredést és ebben élnek és erről gügyögnek, és a gnosztikusoké, akik a fokozatos megismerés útján törekednek erre a felébredésre. Vagyis akik nem hisznek, hanem érteni akarnak és az értésüknek megfelelően élni és tenni. Ebbe a táborba tartozik a Bokor sok tagja. Nem hisz, hanem egyre jobban és jobban érteni akar. Mit? Az ősök üzenetét, a környező világot és önmagát. Vagyis az egészséget. És a hipnotikus alvás eredetét. Ez az értés nem az emberből jön, mert alacsonyabból sohasem származik magasabb. Olyan mértékben ér el valakit, amilyen mértékben hagyja behatolni magát, mert nagyon sok az akadály benne. Az erkölcs betartása egy jó iskola, akadályleküzdő iskola. Nélküle semmi sem kezdődhet el, de nem ez az evangéliumok tanításának a magja. Semmi értelme nem lett volna Jézus eljövételének, ha 'csak' azt tanította volna, amit minden időben minden vallás tanított: az erkölcsöt. Az ő örömhíre: Maradjatok bennem és én tibennetek. Én vagyok a feltámadás és az (örök) élet. Én és az Atya egyek vagyunk. Nincs más tanítótok, orvosotok csak Én. Ezek az üldözendő üzenetek, mert felébresztenek,

meghalasztják bennem a régi alvót és megszülehetik bennem az új embert, ha hagyom. És ekkor, de csak ekkor fejlődik ki az a bizonyos szabad akarat, ami az elefántot választja, és az egyéniség aki tenni tud. Ez az út a Bokorbeli-féle emberek útja is. És azt hiszem ezt Te nagyon is jól tudod. Mégis ott maradsz a szavaidban, írásaidban az erkölcsnél, mert talán látod, hogy senkit sem érdekel a továbblépés, az igazi örömhír. Jól van ez így? Talán igen. Bár elterjedne a Földön vallások erkölcsi tanítása. Minek többről beszélni. Csak félreértésre ad lehetőséget, vagyis vizsályra, ellenségeskedésre, amiből van elég e nélkül is.

A fenti összeállítás mellé oda lehetne tenni minden vallás örömeit is, amit a misztikus, gnosztikus tanítások tartalmaz. De talán legjobb, ha valaki a saját szívéhez fordul. Amikor csak csendben térdepel, vagy ül Előtte és azt mondja: nem értem, nem tudom mi ez az egész körülöttem és bennem, de élek: mozgok, gondolkodom és érzek. És levegőt kapok és szeretetet és gondolatokat. Segíts értenem és látnom! Köszönöm.

BULÁNYI GYÖRGY

A DEBRECENI DISPUTA KÖRKÉRDÉSE A BIBLIA ÉVE ALKALMÁBÓL

Kedves Gyurka bácsi! Balogh Laci közbenjárására már tudom: elvállalta, hogy válaszoljon folyóiratunk körkérdésére. Nagyon örülünk ennek, köszönjük s érdeklődéssel és szeretettel várjuk válaszait. Én időközben küldtem is néhány példányt e folyóirat korábbi számaiból – bemutatkozásul, s persze remélve, hogy szimpatikus lesz a fórum Gyurka bácsinak. A körkérdésben Bosák atya, Réz Nagy Zoltán evangélikus lelkész, Marincák László görög-katolikus atya s egy református lelkész fognak megszólalni – valamennyien kötődnek valahogyan Debrecenhez, lévén, hogy a lapnak van egy ilyen regionális-lokális vonatkozása. Ebbe a virtuális beszélgető körbe hívjuk Gyurka bácsit, s egyben a Bokor-eszmék megszólalását a Biblia különféle vonatkozásairól. A kérdéseket irodalomtörténész professzor kollégám, a Disputa főszerkesztője állította össze, talán Gyurka bácsi is így fogja látni ezt, nemcsak keresztény lelkiséggel, de teológiai kérdésekben igencsak járatosan is (édesapja, Varga Zsigmond református teológus talán ismerős is Gyurka bácsinak debreceni éveiből). Lehet ebben is van a nehézség, hogy olyan kérdéseket tesz föl, amelyekről könyvnyi terjedelemben lehetne írni. Nálunk viszont nagyon korlátozott terjedelemben a lehetőség: kérdésenként mintegy 1500 karakterben várjuk a választ. A határidő pedig november 16., s érkezhetsz erre az egyetemi címemre e-mailben. Én személyesen nagy szeretettel és tisztelettel gondolok Gyurka bácsira (sajnos, ez évben nem tudtam részt venni a BNT-n, mert ápolási kötelezettségeim vannak a családban, s a nyáron, amikor édesanyámmal tudok lenni, még több a lekötöttség, mint a tanév során), de a szerkesztőség is tud már a Bokorról. Berta Erzsébet

A kérdések

1. Minden keresztény/keresztényen felekezeti egyetért abban, hogy a Biblia Isten kinyilatkoztatását hordozza. Csakhogy maga a kinyilatkoztatás nem emberi értelem műve, ráadásul a Biblia könyvei időben egyre távolodó, egyre nehezebben érthető történelmi-kulturális körülmények között születtek. Mi, illetve ki szavatol azért, hogy üzenetét itt és most megértsük és magunkénak érezhessük?

2. A Bibliáról úgy beszélünk, mint egységes könyvről. Holott maga is könyvekből áll – hogy melyekből, azt a kánon határozza meg. Csakhogy az egyes korok és felekezetek ká-

nonjai nem egységesek; számos olyan könyv van, amely egyes kánonokban benne foglaltatik, másokban nem; a nem kanonizált, a Biblia „holdudvarában” elhelyezkedő iratokat nevezik apokrifoknak. A katolikus és az ortodox kánon a „deuterokanonikus” kifejezést is használja. Mi a viszony az egyes kánonok, illetve a kanonikus és az apokrif könyvek között?

3. A Biblia történetét végigkíséri a fordítás kérdése. Sokan hiszik, hogy ennek csak a reformáció óta van jelentősége, pedig már a Biblia kialakulásában szerepe volt; az Újszövetség szerzői többnyire a Septuagintából, vagyis görög fordításból idézik az Ószövetséget, holott ez számos eltérést mutat a kanonizált héber szöveghez képest. A Biblia mérvadó latin fordítása, a Vulgata számos változáson ment át az évszázadok során, a nemzeti nyelvekre való fordítás pedig egyben eltérő értelmezéseket is jelent; nálunk ráadásul hagyományosan más fordítást használnak a katolikusok és a protestánsok. Mennyiben függ a Biblia e „bábeli” adottságtól?

4. Abban, hogy a Biblia a kereszténység szent könyve lett, sokak szerint Szent Pál/Pál apostol, a pogánymisztió játszotta a kulcsszerepet. Bár Jézus sem utasította el a hozzá forduló pogányokat, földi küldetése a választott népnek szólt; Szent Péternek/Péter aposolnak csak egy isteni látomás segítségével sikerült legyőznie a „tisztátalan” pogányokkal szembeni ellenállását. Mennyiben befolyásolja ez a feszültség a Biblia egységét?

5. A Biblia évének mottója a Jelenések könyvéből való: „Boldog, aki olvassa”; célja pedig az, hogy „az egyháztól elidegenedett és oly sokféle szempont által vezérelt közéletben” megszólaltassa „a kereszténység alapüzenetét” vagyis az evangéliumot. Az év végéhez közeledve hogyan vonná meg a kezdeményezés mérlegét?

Válaszaim

1.

A Biblia Isten kinyilatkoztatását hordozza... – olvasom. A Biblia – egy könyv. Könyvet mi hordozunk, a könyv nem hordoz semmit. A vallásoknak vannak szentkönyvei. Toynbee azt állítja, hogy a vallások közös eredeti bűne, hogy ezt állítják: Isten egyszer adott kinyilatkoztatást az emberiségnek, s azt a Földünkön megtalálható sok ezer vallás valamelyikének adta (An historians approach to religions – 1956). Azaz mindannyiunknak – születésünkkor. Ennek következtében az összes többi vallás szentkönyve természetesen legfeljebb csak jószándékú emberi értelem műve lehet csupán –, azaz merő jámbor hiedelem.

A valóság ezzel szemben abban áll, hogy Isten minden ember bölcsőjébe belerakta a maga kinyilatkoztatását; s ez összesen ennyi: Jókisfiúnak/jókislánynak kell lennünk! Ezt tudják-ismerik az ateisták, a teisták, a panteisták, az agnóosztikusok egyaránt, akik mindannyian csak hiszik-gondolják, hogy van Isten, nincs Isten, minden és mindenki isten/Isten, hogy nem tudhatunk semmit sem biztosan. De amit Isten mindannyiunk bölcsőjébe rakott, ezt az egyet tudjuk-ismerjük mindannyian. Ez tehát nem az emberi értelem, hanem az isteni értelem műve.

Minden könyv öregszi, a Biblia is, ennek következtében – ahogy távolodnak tőlünk időben – nőnek a megértési nehézségek.

Itt vagy ott, most vagy máskor az szavatul azért, hogy egy könyv mondanivalóját a magunkénak érezhessük, hogy tanításai rárimelnek-e Isten egyetlen és mindenki-nek adott kinyilatkoztatására. Erre: jóknak kell lennünk.

Ha arra tanít egy könyv, hogy Isten belefojtja az egyiptomiakat a Vörös tengerbe, vagy arra, hogy Isten adta a kardot királynak, akárkinek a kezébe embergyilkolásra, akkor nem érzem a magaménak.

2.

A Bibliát, ezt a különböző korokban irt könyvgyűjteményt nagyon sok vallás tartja a maga szentkönyvének. A könyvgyűjtemény egyes könyvei között a vallások válogatnak, mint tót a vadkörteből. Valamiket megtartanak, valamiket kidobnak. Amiket nem dobnak el egészen, csak második sorba tesznek, azokat deuterokanonikusoknak mondják. A patológiánk megkülönböztetik még az apostolok tanítványai által írt művek szerzőit, mint apostoli atyákat. Amiket csak negyedik sorban helyezünk, azokat mondjuk apokrifeknek. Az a viszony a négy megnevezett műfaj között, hogy többre tartjuk az elsőt, kevesebbre a másodikat, és még kevesebbre a harmadikat meg a negyediket.

3.

Az eredetiből kell fordítani. A semita eredetűeket ebből, a görög eredetűeket abból. Minden fordítás – értelmezés. Ha az eredetiből fordítok, akkor is. Még fokozottabban az, hogyha a fordítás fordításából fordítok: a Septuagintából a sémi, a Vulgátából a görög szöveget. Példa: Lukács görög szövegének a fordítása a latin Vulgátából eredményezi ezt: Üdvözlégy Mária malasztal teljes. A görögből fordítás meg ezt: Örülj, kedves szűz!

Fordítsunk az eredeti szövegekből! Ne bízzuk a fordítást egyetlen személyre, hanem egy kisközösségre, mely jól ismeri a nyelvet is s az összes történelmi, társadalmi, kulturális, stb. körülményt, melyben a fordítandó szöveg készült. Több szem többet lát.

4.

Jézus nem jött felbontani a Tórát, de elmondta a maga újdonságát: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek. Pál sem akarta felbontani a Tórát, de mivel nem lehetett Jézus tanítványa, kitalálta a maga evangéliumát, és azt tanította Jézus evangéliuma címén. Szent Péter viszont éveken keresztül hallgatta Jézus tanítását, jobb helyzetben volt tehát mint Pál. Nagyon nagy feszültséget eredményezett ez. Mindmáig az összes keresztény felekezetekben pálizmust lehet hallani Jézus tanításaként. Ennek következtében szentekként tisztelhetjük azokat, akik vágták ellenségeiket, mint a nyers tököt, Jézus pedig senkit sem ölt meg. Csak Őt ítélte halálra vallásának főpapja. A keresztény főpapok pedig meggyújtották az eretnekeknek minősülők alatt a máglyát, amíg csak az egyházatlan felvilágosodás ki nem verte főpapjaink kezéből a gyufát.

Bizony-bizony nagyon zavarja ez a feszültség az Újszövetség egységét, mert az evangéliumok tisztán csengik vissza Jézus tanítását, a 13 páli levél – és a Pál hatása alá került egyéb újszövetségi könyvek – meg a páli evangéliumot tanítják.

5.

A lehető legrosszabbul. Amíg nem tisztázzuk ki, hogy Jézus nem kultuszt, hanem irgalmat akart, adást és szegénységet, erőnemalkalmazást és üldözöttséget, szolgálatot és kicsiséget, s hogy szeretetet és közösséget akart a családban és tanítványai körében, az egyházban egyaránt... hogy meg akarta valósítani a Szentháromság földi mását..., s amíg nem tisztázzuk, hogy ez csak kisközösségek által valósulhat meg, addig tovább folytatódik a trón és az oltár szövetsége. Tovább folytatódik, és elpusztítjuk háborúban mi, keresztények, Jézusra hivatkozó önmagunkat – hazánkban is, az Észak-Atlanti térségben is – a 21. század végére. S nyugodtan követjük el a legnagyobb bűnt is, a nemzeti öngyilkosságot azzal, hogy egy nőre

házánkban is, Európa szerte is, 1.2 gyermek esik. Mi, keresztények idegenedtünk el a jézusi evangéliumtól. A közélet elidegenedése a kisebbik baj.

Két esetben ez a következmény: ha csinálunk Biblia évét, meg ha nem csinálunk.

BULÁNYI GYÖRGY MIT TEHETÜNK MA ÉS HOLNAP?

Közel kétszáz éve halt meg, szobra a Szarvas téren látható, a régi magyar irodalom másik szent öregje – Kazinczy az egyik –, Virág Benedek, aki megírta öt kötetben történelmünket: Magyar századok – a legrégebb időktől kezdve János királyig. Tovább nem írta, mert az már a Habsburgok története. Ez tartott 1867-ig vagy 1919-ig. Szekfű Gyula 1920-ban megírta a Három nemzedéket, és 1934-ben hozzábiggyesztett még egy fejezetet, melynek ezt a címet adta: Ami utána következik. Ha én történész lennék, én is megírnám azt, ami 1867 vagy 1919 után következik egészen napjainkig, s valami olyan címet adnék neki, hogy a tőkés társaságok világhatalma, s vallanék róla, hogy kik is alkotják e tőkés társaságokat.

De hát nem vagyok történész, hanem mi? Tudvalevően a Jóisten kétféle embert teremtett. Melyeket? Magyartanárokat meg a többi. Én az első kategóriába tartozom, s ennek tudható be, ha most felolvasok Nektek egy rövid verset, melynek szerzője gróf czegei Wass Albert. Azt a címet adta neki, hogy Előhang

Volt egyszer egy ember, aki az ő háza udvarán oszlopot épített az ő Istenének. De az oszlopot nem márványból faragta, nem kőből építette, hanem ezer meg ezer csillámló homokszemcséből, és a homokszemcséket köddel kötötte össze. És az emberek, akik arra jártak, nevettek rajta, és azt mondták: bolond. De az oszlop csak épült, egyre épült, mert az ember hittel a szívében építette az ő Istenének. És amikor az oszlop készen állott, az emberek még mindig nevettek, és azt mondták: majd a legelső szél összedönti. És jött az első szél, és nem döntötte össze. És jött a második szél, és az sem döntötte össze. És akárhány szél jött, egyik sem döntötte össze, hanem mindegyik szépen kikerülte az oszlopot, amely hittel épült. És az emberek, akik ezt látták, csodálkozva összesűgtak, és azt mondták: varázsló. És egy napon berohantak az udvarára, és ledöntötték az ő oszlopát. És az ember nem szitkozódott, és nem sírt, hanem kiment megint az ő udvarára, és hittel a szívében kezdett új oszlopot építeni az ő Istenének. És az oszlopot most sem faragta márványból, sem nem építette kőből, hanem megint sok-sok apró homokszemcséből és a homokszemcséket köddel kötötte össze. Írta Vasasszentgotthárdon – 1926. november 14-én.

A konferenciát, melyen most vagyunk, négy tárgyköri műhely köré csoportosították a szervezők. A miénk a negyedik, melynek tárgya: Isten népének változó és változatos útjai a közös európai felelősség jegyében. (Szempontok: elzárkózásból a nyitás felé; a hamisságtól az őszinteségig és igazságig; a félelemtől az evangéliumi elszántságig; mit tehetünk ma és holnap?) Ebből vettem előadásom címét. Mit tehetünk ma és holnap?

Számomra az az Isten népe, amelyik figyel Isten Fiának, Jézusnak a tanítására: Mondatott a régieknek, én pedig mondom nektek... Mit? Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat és töröld ki a szótáradból ezt a szót: ellenség. Szeressétek ellenségeiteket is! Konkrét akarok lenni. Jézus e parancsától már korán, de Konstantin

korában már egészen elszakadtunk. A Jézus előtti és Jézus utáni történelem nem különbözik egymástól. Anonymusszal szólva vágtuk is, mint a többi keresztények, ellenségeinket, mint a nyerstököt. Nem vagyunk az Isten népe Csak magunkra aggatjuk e címet, de teljesen érdemtelenül. Miként a múltban, ma is az a gondunk, hogy akárhogyan is, de megszabaduljunk meg nyomorgatóinktól. Visszapillantok múltunkba: Őseinket felhozád Kárpát szent bércére, Általad nyert szép hazát Bendegúznak vére. Nem. Nem Jézus Istene által, hanem nyilaink és kardjaink, sikeres gyilkolási tudományunk következtében nyertük e szép hazát és veszítettük is el azt. Szerencsénkre asszonyainkat továbböleltük, s nem öltük őket, s ennek következtében a 13. században már két és fél millióan vagyunk. Batu kán megüzente IV. Bélának, hogy jobban járunk, ha engedelmeskedünk neki. A király azonban a kereszténység védőbástyája akart lenni, s Ugrin kalocsai érsek hadseregvezető ténykedése következtében egy év múlva már csak feleannyian voltunk, mint korábban. Szerencsénkre asszonyainkat továbbra is öleltük, s Mátyás korára már négy millióan voltunk, melynek jó 80 százaléka magyarul beszélt. De addigra már nyakunkon volt a török. Bakócz esztergomi érsek kereszties sereget is gyűjt jobbagyokból ellenük, de ezeknek a póroknak nem a török volt az ellenségük. Nem – mert ők nem számítottak személyeknek, csak olyanok voltak, mint a föld meg a marha –, hanem főpapjaik és főuraik ellen, akik aztán le is verik őket, és sült Dózsa-húst etetnek velük. Nem is követnek el a király s az urak – főpapok és nemesek – még egyszer ilyen hibát, és Mohácsnál húszezer úr fogadja Tomori kalocsai érsek vezetésével Szolimán kétszázezerét, mert mi védjük a kereszténységet. Védjük? Jézust is? Mi köze van ennek a kettőnek egymáshoz? Semmi. Ennek következtében a 17. század végére is marad négy millió ember a Kárpát-medencében, de már egy harmada sem beszél magyarul. Az ölés nem biztosítja a nemzet életét, csak az ölelés. Mi lettünk a Kárpát-medence legnagyobb kisebbsége. A 19. század végére már a 18 millió itt élőből tíz millió – sváb-, tót-, horvát-, szerb- rutén- és zsidóból jött beszél magyarul, de a történelem csapásaként, e tíz millió magyar egy harmada országunk határain kívülre kerül. Rossz oldalon gyilkoltunk. Utána újra rossz oldalon gyilkolunk, s maradnak a hazánkat Trianonban szétszabdoló, az új határok.

Ezután következik a jelenlegi bajunk. Rákosi, Kádár már nem tömeggyilkol bennünket. De gyilkoljuk mi saját magunkat. Hazánkban egy nőre 1.2 gyermek esik. Nincs alapvetőbb parancsa az erkölcsnek, mint az élet továbbadása. Életünkkel fizetünk e legnagyobb parancs áthágásáért. Felesleges felelőst keresünk. Úgy, ahogy vagyunk, közös a felelősségünk. Heten voltunk testvérek, két nagymama is velünk élt. Apánk kereste a pénzt, s Anyám tíz felé vágta a hatvan deka húst, amit vasárnap meg még egy hétköznapon vásárolt. Ha kevesellte anyám apámnak a fizetését, apám csak ennyit mondott: Lopni, betörni nem fogok. Ha egy nemzet ezt nem érti, annak meg vannak számlálva az órái. Jaj a gazdagoknak és boldogok a szegények – mondta Jézus.

Van megoldás. Kiszámítottam a Bokor termékenységi rátáját. Van köztünk egy 16 gyermekes, négy tíz gyermekes család, és számolatlan a száma azoknak a családoknak, akiknek több gyerekük van, mint három. A Bokorban egy nőre 3.2 gyermek esik. Ugyanúgy dolgozunk, mint mások. De hatalmon kívül vagyunk. Az átkosban nem lehetett beszervezni minket, s ma sem vagyunk se képviselők, se államtitkárok. Igyekszünk megvalósítani azt az Isten Országát, amelyről Jézus beszélt. Csak ölelünk. Ölésre nem

vállalkozunk. Le is ülték miatta fiataljaink a maguk három esztendejét Baracskán vagy másutt. S a bíró úgy ítélte el őket, hogy magukat saját püspökeik is elítélik.

Mikor '64 szeptember 14-én a Vatikán 70 évre titkosított megállapodást kötött hazánkkal, ezt követően az AEH megüzenhette Lékai bíborosnak, hogy én nem az állam ellensége vagyok, hanem az egyházé. S miután '52-ben az államügyész kötél általi halált kért fejemre, '82-ben saját egyházam is megvonta tőlem a nyilvános papi működés jogát. Működtem tovább nem nyilvánosan, kisközösségekben, mert elfért minden kisközösségünk – akármelyikünk nappali szobájában. A bazilikát, se a budapestit, se az esztergomit nem igényeltük. Templomot sem építettük fennállásunk 64 éve alatt egyet sem, ahogyan Jézus sem épített egyetlen templomot sem. Neki jó volt a folyópart, meg a bárka a tavon, ha sokan jöttek őt hallgatni. S ennek ellenére élünk, és olyan a termékenységű rátánk, ahogyan elmondtam.

Ezért adtam előadásomnak azt a címet, hogy mit tehetünk ma és holnap. Mi, magunk, a magyar nemzet. Akárki is van kormányon, akárkinek a fején... az akármí. Mit tehetünk? Azt, amit a Bokor is tesz. Immár 64. éve. Mit? Ölel. Kit? Mindenkit, aki hagyja magát ölelni. Nem számítanak számunkra azok, akik egyébvel foglalkoznak. Majd kiirtják magukat, akik nem ölelnek.

BULÁNYI GYÖRGY JÉZUS KIRÁLYSÁGA

Jézus nem királya mindenkinek. Jézus csak azoknak a királya, akik megteszik, amit Ő tanított nekünk. Akik nem teszik meg azt, amire tanított minket, azoknak nem királya, azok átkozottak. Ezek az átkozottak mennek az örök tűzre, amely készült az ördögöknek, az ördögök munkatársainak és mindazoknak, akiknek más a magatartásuk, mint amit Jézus vár el azoktól, akiknek tudomására jut az ő szent akarata. Így aztán nem mindenkinek a királya, hanem csak azoknak, akik Jézus kívánságaihoz igazítják életüket. A mai evangéliumban Jézus hat dolgot kíván tőlünk:

1. Aki éhezik, annak adjunk enni.
2. Aki szomjazik, annak adjunk inni.
3. Akinek nincsen szállása, azt fogadjuk be.
4. Akinek nincsen ruhája, azt lássuk el ruhával.
5. Aki beteg, azt látogassuk meg.
6. Aki börtönben van, módoljam ki a börtönparancsnokságnál, hogy meglátogathassam.

Mivel azok közé tartozom, akik azt akarják, hogy Jézus a királyuk legyen; s én mindenképpen ki szeretném módolni, hogy ne odakerüljek, ahol az ördögök és azok munkatársai parancsolnak nekem, ezért számba veszem e mai vasárnapon, hogy mennyire teljesíttem életem folyamán Jézusnak e hat kívánságát.

1a. Kezdem az elsővel. Amíg otthon éltem, nem az én reszortom volt ez. Emlékszem, hogy Anyuka megkérdezte a lánytól, hogy ki csöngetett, s ezt felelte: valaki támogatást kért, s mondtam neki, hogy majd megtámogatom egy darab fával. Pénzt kért, s Jézus ez alkalommal sem beszélt a pénzzel támogatásról. Jézus sem támogatott senkit sem pénzzel, de az ötezer ember megvendéglését a pusztában azért lehetővé tette. Koldusnak csak nagyritkán adok. A Bokorban megállapítottuk, hogy mindannyian nagyon gazdagok vagyunk, s legalább a farizeusok szintjét el kell érünk, akik tizedet adtak mindenükből, tehát jövedelmünknek legalább tíz

százalékát el kell küldenünk az éhezőknek. '89 előtt a külföldet járó testvéreink útján síboltuk ki a pénzt. '89 után már hivatalosan tesszük ezt. Kezdetben Teréz anyának küldtük, később pedig és ma is egy Prakash nevű jezsuitának, aki tizenötezer gyerekről gondoskodik – ugyancsak Indiában. Ez volt Jézus-tanulásunk második gyümölcse. Az első az volt, hogy kisközösséget csináltunk.

2a. A másodikat sűrűn csinálom. Aki hozzám jön, mindig megkínálom – borral, pálinkával, az autósokat csak szörppel, a cukrosokat pedig még avval sem, hanem csak tiszta vízzel.

3a. A szálással nem rendelkezőket csak Budaváriban tudom etetni, itatni s nekik éjjeli-nappali szállást biztosítani. Lelkigyakorlatok alkalmával szoktam ezt csinálni. Ott akár húsz embernek is tudom mindezt biztosítani – a magyar püspöki kar jóvoltából, akik közel harminc éve megvonták tőlem a nyilvános papi működés jogát, s így segíthettem magamon – lelki gyakorlatos ház építésével. Az ilyesmit igénylők, meg akik Balaton közelében akarnak nyaralni, kipróbálhatják a nyár folyamán. A rentházban is tudok fogadni két vendéget földre rakott szivacsmatracokon, de csak férfi nemen levőket – a klauzúra okán.

4a. Ruhával mostanában nem tudok szolgálni, mert magam is uraságotól levetett ruhákban járok, de azt, amim van, szívesen megosztom azokkal, akiknek nincs ruhájuk.

5a. A beteget csak akkor szabad meglátogatnom, ha igényli látogatásomat. Magam csak egyetlen személy látogatását igénylem, ha beteg vagyok. Olyant, akinek elmondhatom, hogy mire van szükségem, s ha kifáradok, mondhatom neki, hogy most menjen haza. Aki beteg, nyögjön! Hagyjuk a beteget nyögni, hamarabb meggyógyul. Nem zavarom azt, aki nem igényel.

6a. Nyolc évet töltöttem börtönben, ebből négyet Rákosi haláltáborban, ahol jelszó ez volt: itt fog megdöglölni, és nem lehetett engem meglátogatni. A másik négy évben már lehetett. Édesanyám kapott is három alkalmat tíz perces látogatásra: két egy méter távolságra levő drótháló között sétált egy ór. Az egyik háló mögött fél méter közelségben álltak a rabok, a másik háló mögött fél méter távolságban álltak a látogatók. Átkiabálhattunk egymásnak: Hogy vagy? Köszönöm, jól. Hatvanadik életévén túli anyámnak ez egy jó félnapos törődést jelentett.

Egy alkalommal én is végeztem börtönlátogatást. A katonáskodást megtagadó és emiatt három évre elítélt fiamat látogathattam meg egyszer Baracskán a felesége helyett. Mind a kettőnek én voltam a gyóntatója, én is eskettem őket.

Erdő Péter nem nevez ki börtönlelkésznek, s így nem látogathatom azokat; akik börtönben ülnek. Változtak Jézus óta a körülmények.

Ennyiben tudom én ma Jézust etetni, itatni, szállásolni, ruházni, látogatni. Kevés ez? Én ma ennyit tudok megtenni. Elég lesz-e ennyi az ítéleten ahhoz, hogy a maga jobbjára állítson Jézus? Majd meglátom. Testvéreim, ti is vegyétek számba, hogy mennyit tudtok Jézus e hat mai kívánalmaiból teljesíteni!

Ezek után számba veszem egy tanszékvezető tételeit, melyeket erről a mai ünnepről írt.

1. Jézus legyőzte a halált – Nem győzte le, mert ugyanúgy meghalunk, mint Jézus előtt, ugyanúgy jobbra állítódunk, vagy balra, mint Jézus előtt.

2. Jézus megújította egész életünket. – Csak akarta megújítani, de rajtunk fordul, hogy megújítjuk-e azt.

3. Jézus megváltotta az egész világot. – Nem lehet senkit sem megváltani. Isten akaratából maradunk szabad emberek, amilyenek Isten megteremtett, és sza-

badságunkat felhasználhatjuk jóra és rosszra. Tegnap, ma és holnap, a világ végéig.

4. Jézus minden bűnösnek királya. – Nem csak a bűnbánó bűnösöké.

5. Jézus minden emberi nyomorúság királya. – Nem lehet állapotoknak a királya senki, csak személyeknek lehet királya Jézus vagy akárki.

6. Jézus legyőzte bűnt. – Mindenki legyőzheti a maga bűnét. Én is a magamét. Jézus nem győzheti le sem a te, sem az én bűnömet.

7. Dicsőíthetjük Jézust minden sötétségben, halálban, bűnben, nyomorúságban. – Dicsőítés helyett inkább tegyük a mai hat jónak valamelyikét. Ezekkel kikerülünk sötétségből, bűnből, halálból, nyomorúságból.

8. Jézus királyságának titka, hogy benne találhatjuk meg magunkat. – Jézus nem titkolódzott. Nyíltan megmondta, hogy megtaláljuk jobb oldalra állított önmagunkat, ha tesszük a jót.

9. Jézus királyságának további titka, hogy benne nyerjük el a megváltást. – A megváltás nem ötös lottó. – Magunknak kell tennünk érte a mai hat jót.

10. Még további titka, hogy Jézusban mondhatjuk ki, hogy „Atyánk” – Jézus előtt is tudhattuk, hogy Isten az Atyánk.

11. Legmélyebb titka, hogy magára vette bűneinket. – Az én bűnömöt nekem kell hordoznom, s magamnak kell abbahagynom a vétkezést, és minden rendben lesz ennek következtében.

12. ...hogyan hordozza minden fájalmunkat. – Ezt az egyet elhiszem, mert annyira szeret mindnyájunkat

13. ...hogyan győztesen jelen van minden sötétségünkben. – Nem értem, hogyan lehet valaki jelen az én sötétségemben, méghozzá győztesen.

14. Bűneinket saját testében felvitte a keresztfára. – Nem. Kaifás, Pilátus és a többi urak bűne vitte fel Jézust a keresztfára.

15. Jézus sebei szereztek nekünk gyógyulást. – Jézus azt tanította nekünk, hogy akkor gyógyulunk meg, hogyha hisszük, hogy Ő meg tud gyógyítani minket.

16. A mi gonoszságaink miatt törték össze. – Nem. Az urak gonoszsága következtében törték Őt össze az urak.

17. Szenvedései sokakat istennektetszőkké tettek. – Nem. Jézus szenvedései következtében csak Jézus lehet istennektetszővé. Mi csak a magunk Istenért vállalt szenvedésünk következtében válunk istennektetszőkké.

18. Krisztus keresztyében beteljesedett a megváltás. – Nem. Krisztus keresztye által teljesült Kaifás akarata, s példát kaptunk rá, hogy halálbüntetés ellenére is hűségeseknek kell maradnunk Isten parancsaihoz.

19. Jézus a maga szenvedései és halála által él abban, akit így szeretett, az emberben. – Nem. Csak abban az emberben él Jézus, aki maga is úgy viselkedik, mint Jézus.

20. Titok, hogy Krisztus minden ember királya. – Nem, hanem tévedés, mert Jézus csak azoknak a királya, akik Hozzá hasonlóan viselkednek.

21. E hűz tétel erejében igaz, hogy amit másokkal szemben teszünk, azt tesszük Jézussal is. – Nem. E hűz téves tétel ellenére igaz ez az állítás.

Egy másik mai tanszékvezetőhöz odament harminc esztendővel ezelőtt az ilyesfajta tételek miatt egy fiatal Bokor-tag, és ezt mondta neki: Tisztelendő úr, Jézus nem ezt tanította. A válasz erre ez volt: Jézus néptanító volt, én pedig teológiai tanár vagyok. E válasz ellenére

az a fiatal ember azóta sem váltott át a néptanítótól a teológiai tanárhoz. Adjunk hálát érte az Istennek.

Egészen más kérdés, hogy a szeretet-Isten, hogyan mondhat valakiket átkozottaknak. Azt gondolom, hogy ez ugyanaz mint a balga, a bolond. Magukat teszik bolonddá. Magukat teszik átkozottá. Isten mondhatná róluk azt is, hogy szerencsétlenek. Mindez csak következménye a szabad akaratunknak. Ezt pedig azért adta nekünk Isten, hogy részesei lehessünk az ő szentháromsági szeretet-életének. Már itt is, a Földön. Halálunk után pedig odafent Nála, az örökkévalóságban. Amen.

Nem. Még hozzáteszem Arany János egyik utolsó versét. Egy nagyon rövidet, egy négysorosot. Az a címe, hogy

Sejtelek
Életem hatvanhatodik évében
Köt engem a Jóisten kérébe,
Betakarít régi rakott csűrűbe,
Vet helyemre új gabonát cserébe.

Életem, nem tudom, hányadik évében szólít magához engem a Jóisten. Csak annyit tudok, hogy egyelőre még nagyon jól érzem magam köztetek. Ha ez megváltozik, akkor kérni fogom Őt, hogy engedjen már engem is odaátra azok közé a testvéreim közé, akik már hazajutottak.

Most az Amen.

NEUMANN ATTILA

PÁL APOSTOL (2.)

Saul Gamálieel rabbi tanítványa volt, akiről a történet följegyzí, hogy az Egyház palesztinai terjedése láttán (ApCsel 6,7) elsőként kanyarodott: „De ha (ez a mozgalom) Istentől van, nem tudjátok szétoszlalni őket, és úgy látszana, mintha Istennel szállnátok szembe” (ApCsel 5,39). A főtanács elfogadta az érvelést, és nem bántotta az elfogott apostolokat. Vajon megjámborodtak a főpapok, és Istent respektálták? Hiszen azelőtt Jézusról is nyilvánvalóan látták, hogy csodákról van szó (Jn 11,47), de akkor Jézus kivégzése felől döntöttek. A főtanács dolga a vallási tisztaság végső őrzése volt, ehhez jöhetett csoda, akármi: a vallási tisztaság ugyanis a zsidó önazonosság hézagatlan érvényesítése volt, akár van Isten, akár nincs (szaduceus, gyakorlatilag materialista főpapok is voltak).

Mi indíthatta akkor a főtanácsot erre az engedékenységre? Gamálieel személyes varázsa ehhez kevés volt, fel kellett ismerjék azt, hogy vallási-hatalmi tekintetben hasznos az, ha másképpen állnak a kérdéshez. Milyen értelemben lehetett ez hasznos? Milyen elgondolást vezetett elő Gamálieel? Látni kell, hogy ha ennek a döntésnek az Egyház későbbi történetére hatása volt, akkor ezen a helyen csak cenzúrázva olvashatunk felőle. Gamálieelről (...) a talmud feljegyzí, hogy nem zavartatta magát az idegen vallások közegében: profánnak tekintette a szent fürdőt, így nem tekintette magát tisztátalannak ha megfürdött benne. Ez a fölőtte-állás kellett vezesse a keresztyének megítélésénél is. Gamálieel ismerte a farizeusi kovász erjesztő erejét, amelyről Jézus beszélt: a kovász nem válik erőtlenné ha belekeveredik a tésztába, hanem a tésztát magához alakítja. A zsidó vallás történetétől egyáltalán nem volt idegen a más vallásokkal való keveredés. Ennek legkezdetibb nyomaitól a kánaáni Jahve és Él kultuszok konfliktusán át a most ószövetségi Bibliának mondott iratok babiloni és esetleg más forrású átvevéséig és átalakításáig sokszoros nyomait láthatjuk is. Ez a keveredés egyszerre volt elzárkózó és keveredő, amely folyamat az íráskor rögzítésekor, az Ezdrás

idejében kezdődő rabbinikus szervezeti és szellemi vonallal az egyirányúságban odáig jutott, hogy a keveredés a tanítást már semmilyen lényeges módon nem befolyásolta, ám a farizeusi lényegi zártság módot adott arra, hogy a másik oldalon viszont a hatás érvényesülhessen. Ekkortól lett hatékony az a fajta párbeszéd, amelyben 'a másik alakuljon hozzám'.

A főtanácsnak volt tapasztalata arról, hogy még Jézus közvetlen társasága sem jelentett egyértelmű szellemi tisztaságot. Saul a vakbuzgó ifjú jó alany volt arra, hogy a rabbi tanítása szerint legyen őszinte Jézus hívő: „még inkább megmaradsz az igaz vallásban, ha hiszel Jézusban, aki a zsidóság ígéretét teljesíti be”. Gamáliel tudta, hogy miről és miért beszél, ezért nem lehetett volna belőle őszinte Jézus-hívő, és a hittérítő buzgalom sem illett sem a karakteréhez sem a korához.

Saul viszont hitt a rabbi bölcsességének, aki nehéz dolgokat mondott ugyan, de nem mondott ellent Isten ígéreteinek. Ennek nyomán Saul hitt Jézusnak is, és így végig tudta vinni a feladatot. Voltak belső élményei, amelyek azonban nem szüntették meg fogalmi alapvetését, és voltak fogalmi problémái, amelyek viszont nem tántorították el attól a megígért Messiástól, akit Jézusban látott. Amikor belső kételye lett volna, elég volt a kinyilatkoztatásokra támaszkodnia, és az apostolok zűrzavaros hatását kerülnie, amely tartalom pedig úgysem volt 'tanulható'. Egy hosszú felkészítés után az apostoloktól nagyjából független egyházat kezdett építeni (Róm 15,20), és lelkiismeretesen harcolni kezdett ennek tanítási és szervezeti kézbentartásáért, az igaz hitért, amelyet tévtanítások fenyegetnek.

A különbség a páli és az apostoli közösségek között az elején nem látszott elfogadhatatlannak. Ami kevés nyom maradt azonban az egyébként Pálnak kedvezményező utó-szűrési írásokból, még az is utal az ellentétre. Pál terjeszkedése gyakorlatilag csak a római birodalmon belül történt, a többi apostol elsősorban 'a világ minden táján' (1Pét 5,13) hirdetett. A római közegbeni mérsékelt sikerük akár az eredeti Egyház a birodalomtól idegen jellegére is utalhat, a keleti tehát pártus valóságához való szorosabb kötődésre, hiszen gyakorlatilag ez volt a római birodalom külvilága. Mégsem volt egészen sikertelen az apostolok hirdetése a birodalmon belül sem, Pál azonban kerülte az ezektől való tanítási-teljesítési függést (Róm 15,20-21), és azon igyekezett, hogy közösségeit a zsinagógából jött keresztények alapozzák meg, ezek hatása és pozíciója legyen elsődleges (ApCsel 13,46). E törekvés látszólagos kudarca csak a zsinagóga egészének a gyakorlati érintetlenségét jelentette, nem jelentékteleníti el azonban a zsinagógának a keresztény közösségekre gyakorolt hatását azon a néhány megtérőn keresztül, akikkel az új közösségek elindultak. Ezt a viszonyt folytonosította Pál azzal, hogy rögzítette a zsidók elsődlegességét a megtérítendő nemkeresztények között, és egyúttal az egyházat a zsidóság szellemi örökösének állítja (Róm 3,1-3, Róm 11,17-19).

A római birodalom páli és egyéb keresztény közösségei egymás mellett éltek, ám a ma újszövetségi bibliának mondott, döntően páli és páli szűrési iratok szerint Pált és közösségeit kezdettől jellemezte a többi keresztény közösségek 'tévtanításai elleni küzdelem'. E szerint tehát a tanítási elkülönülés kölcsönösnek látszik, tehát a páli hirdetés sem talált könnyű utat az apostolok egyházaiba, ami mintha az apostolok és utódaik tudatosságát, Jézus figyelmeztetésének hatásosságát mutatná a saját

egységeiken belül (Mt 16,11). A döntő változást a konstantini fordulat (313) hozta, amely nyomán az egyházak egymás közti viszonya is hatalmi lett, vagyis némely közösségek átvették az uralmat a többi fölött, kialakult a hatalmi értelemben is egyetlen egyház. A kalkedoni zsinaton (451) a tanítást és a biblia összeállítását már a páli vonal határozta meg, ami arra utal, hogy a hatalom és a vallás házassága ettől a vonaltól volt a legkevésbé idegen, és ez vette át a hatalmat a többi fölött is. Ekkor vették hozzá a bibliához az ú.n. ószövetséget, és deklaráltak eretneknek egyúttal rengeteg keresztény iratot, fésülték-szerkesztették át a maradék iratokat, és még Jézus gyanúsnak tekinthető szavait (mennyeiségileg a döntő többségét) is kicenzúrázták az ekkor kanonizált Szentírásból. A nem-páli közösségek, Jézus történetéhez hasonlóan, a főpapok által eretneknek bélyegezve már a római hatalom ellenségének számítottak.

A zsinatot követően csattant a nyugaton az Isten ostora, aki a pápa (ma már ismeretlen tartalmú) megalázkodásával feladatát befejezettnek tekintette. A történet szerint azonban az ezt követő évezredben kiépült a kizárólagos igényű páli Egyház, és a többi mára összezsugorodott. A nyugati Egyház indulásának megfelelő szellemben az eretnek elleni harccal, a párbeszéd egyirányúságával, a szervezés gyakorlati ügyességével, és nem utolsósorban a hatalom fegyveres és egyéb kényszerítő erejére támaszkodva a világ valamennyi táján sikerrel térített. Mára a nyugati Egyház már második hullámban, mikor ellenségként, mikor testvérként, a világ valamennyi táján elérte az egykori 'eretnek' Egyházakat is, így nehéz látni, hogy mi Jézus apostolainak adott eredeti tanítása, és mi a hozzáadott páli örökség.

Nem látta mindezt Jézus előre? Hiszen éppen erre készítette föl a tanítványait! A történetet azonban minden bizonnyal látta előre, amint erre utalt is (Lk 20,14): 'Rajta, öljük meg, és miénk lesz az öröksége'. A többi, eredeti jézusi egyház története sem volt ismeretlen előtte: rejtett módon utal rá Jézus, hogy kérdéses lesz, hogy megmaradnak-e egyáltalán (Lk 18,8), de megmaradnak (Mt 24,34) a történet beteljesedéséig. Hol lehet most ez a maradék?

Lehet, hogy éppen erről szól Wass Albert utolsó könyve, a 'Hagyaték'.

***

Egy nem túl példás életű férfiú megy át a vasúti átjáróban, amikor véletlenül beszorul a lába a sínek közé. Elkezdi rángatni, de semmi eredmény. Aztán zajt hall, és meglátja a közeledő vonatot! - Istenem, segíts, és abbahagyom az ivást! - kiáltja. Az eredmény semmi. - Istenem, segíts, és leszokom a dohányzásról! Ugyanaz. A vonat elkezdi dudálni. - Istenem, ha segítesz, leszokom az ivásról, a dohányzásról, és a feleségemet sem csalom meg többet! Ekkor hirtelen lazul a szorítás, emberünk lába kiszabadul és az utolsó pillanatban elugrik a vonat elől. Leporolja magát, az ég felé néz és így szól: Köszönöm Istenem, de megoldottam egyedül!

***

Óh szép Jézus, ez új esztendőben légy híveidben. Óh Mária, esedezzel értünk, édes reményünk, Hogy ez új esztendőben minden ügyeinkben lehessünk Jézus kedvében.

Óh szép Jézus drága szent nevedért légy híveidben, Óh Mária tekints híveidre te szent Fiadért, hogy ez új esztendőben minden ügyeinkben lehessünk Jézus drága kedvében.